

Ünite: 3 VARLIK FELSEFESİ

Varlık Felsefesi | Bilime göre Varlık | Felsefe Açısından Varlık | Metafizik ve Ontoloji | Varlığın Var Olup-
Olmadığı Problemi | Varlığın Ne Olduğu Problemi | Oluş Olarak Varlık | İdea Olarak Varlık | Madde Olarak
Varlık | Madde ve Ruh Olarak Varlık | Fenomen Olarak Varlık | Kavramlar

Varlık felsefesinin konusu genel olarak varlıktır. Öte yandan varlık doğal olarak bilimin de konusudur. Varlıkları *gerçek* (reel) ve *düşünsel* (ideal) varlıklar olarak ikiye ayırabiliriz. Gerçek varlıklar zihin dışında (gerçek dünyada) olan varlıklardır. Ağaç, masa, taş v.b. Düşünsel varlıklar ise sadece zihnimizde var ettiğimiz dış dünyada bulunmayan varlıklardır. Matematikte π sayısı, rakamlar gibi... İşte gerek —gerçek gerekse —düşünsel olsun varlıkların en genel ve en temel özelliklerini soruşturan felsefe dalına varlık felsefesi (ontoloji) denir. Varlık felsefesi varlığın özünü, ilk nedenlerini ve ilkelerini konu edinir. Varlığın gerçekte ne olduğunu ortaya koymaya çalışır.

BİLİME GÖRE VARLIK (Bilimin varlığı ele alış biçimi)

1. Bilimler varlığı parça parça ele alır ve inceler. Örneğin; biyoloji canlı varlıkları, jeoloji madensel varlıkları, astronomi gökteki varlıkları inceler. Felsefe ise bütün olarak varlığı sorgular. **2.** Bilimler hem gerçek hem de düşünsel varlıkları inceler. Örneğin; biyoloji gerçek varlık olan canlıları, matematik düşünsel varlık olan sayıları konu edinir. **3.** Bilimler kendi alanına giren varlıkları incelerken belli ilkelere dayanır. Örneğin; doğa bilimleri determinizm (doğada mucize yoktur, her şey bir nedene bağlıdır.) ilkesinden hareket eder. Bu ilkeye uyarak varlıkları inceler. **4.** Bilimler varlığı bir ön kabul olarak var kabul eder ve kendi alanına giren varlıkları incelerler. Felsefe gibi varlık var mıdır? Varlık nasıl bir varlıktır? v.b. sorular sormaz.

FELSEFE AÇISINDAN VARLIK

Felsefe varlığı bütün olarak ele alır, inceler ve açıklamaya çalışır. Algılananın (görünenin) gerisinde varlığın özünün (gerçek varlığın) olup olmadığını araştırır. Varsa bu öz nedir? Gibi sorulara cevap arar. Bilim varlığa deney ve gözlem verisi olarak yaklaştığı halde felsefe varlığa düşünsel düzeyde yaklaşır. Felsefe varlığa ilk olarak varlık var mıdır? Yok mudur? Sorusuyla yaklaşır. Varlığın var olduğunu kabul ederse —Varlık ne cinsindendir?— sorusuna yanıt arar. Felsefenin varlık problemini ele alan iki disiplini vardır. Bunlar metafizik ve ontolojidir.

Metafizik – Ontoloji

Metafizik; felsefenin varlık, Tanrı, ruh, ölüm v.b. deney ve gözlem dışı soyut konuları ele alan alt dalıdır. Konusu Aristoteles tarafından —varlığın ilk nedenleri olarak belirlenmiştir. İlkçağda ve ortaçağda bu anlayış devam etmiş, metafizik önemli bir felsefe etkinliği olarak varlığını sürdürmüştür. Yeniçağdan itibaren doğa bilimlerinin ilerlemesi ile genellikle küçümsenmiş, olumsuz bir anlam yüklenmiştir. Özellikle Kant, Pozitivistler ve Analitik felsefecilerin etkisi ile bilinemez, hakkında boşu boşuna fikir yürütmekten ibaret bir çaba olarak kabul edilmiştir. Kant ve pozitivistlerin etkisi ile önemini belli ölçüde yitiren metafizik yakın dönemde Fichte (Fihte), Shelling (Şeling), Hegel ve Schopenhaur (Şopenhaur) gibi idealist Alman filozoflarının etkisi ile eski değerine kavuşmuştur. Günümüzde fenomenoloji, var oluşçuluk gibi akımlarla varlığını sürdürmektedir. * Metafizik kelimesi bu alana rastlantısal olarak isim olarak konulmuştur. Rodoslu Andronikos Aristonun çeşitli konulardaki görüşlerini kitap halinde derlerken doğa ile varlık ile ilgili görüşlerini fizikten sonraki bölüme koymuştur. Daha sonra bu bölüme fizikten sonraki, fizik ötesi (Metafizik) adı konulmuştur. Ontoloji de felsefenin varlığı konu edinen bir disiplindir. Var olanın temel yapısını, unsurlarını, tarzlarını araştırır. Var olanı var olması açısından inceler. Ontolojinin kurucusu 17. yy.da Christian Wolf (Kristian Volf)'tur. Daha çok metafizik (soyut) sorunları, konuları içeren bu ontolojiye klasik ontoloji denir. Kant ve pozitivistlerin eleştirileri nedeniyle yeniçağda önemini büyük ölçüde yitiren ontoloji 20. yy.da Nicolai Hartman (Nikolay Hartman) tarafından —Yeni Ontoloji adı ile yeniden canlandırılmıştır. Hartman'ın kurduğu yeni ontoloji daha deneysel temellere dayanan bir ontolojidir. Felsefede varlık, geniş anlamda metafiziğin, daha dar anlamda da ontolojinin ilgi alanına girer. Metafiziğin kapsama alanı ontolojiye oranla daha geniştir. Örneğin; "sanatta güzel nedir? Ahlakta iyi nedir?" v.b. sorunlar da deney dışı olduklarından metafizik problemlerdir. Fakat ontolojinin alanına girmezler.

Metafiziğin Varlıkla İlgili Sorunları

Felsefe tarihine bakacak olursak felsefenin ilk olarak varlık sorununu ele aldığını söyleyebiliriz. Nitekim ilkçağ filozoflarından Thales, Anaximondros, Anaximenes, Herakleitos v.b. filozoflar doğanın (varlığın) nasıl var olduğunu merak etmişler, —Varlığın ana maddesi nedir? sorusuna yanıt aramışlardır. Thales'e göre bu ana madde su, Anaximondros'a göre Apeiron, Anaximenes'e göre havadır. Bu nedenle ilkçağ filozofları doğa (varlık) sorunu ile ilk olarak ilgilendikleri için kendilerine doğa filozofları da denir.

Varlık Felsefesinin Temel Soruları Metafiziğin varlıkla ilgili olarak cevap aradığı başlıca sorular şunlardır: • Varlık var mıdır? • Varlığın kökeni nedir? • Varlık değişken midir? • Varlığın ana maddesi nedir? • Evrende düzen (amaçlılık) var mıdır? • Evren sonlu mudur, sonsuz mudur? • Varlık bir midir? Çok mudur? v.b.

ONTOLOJİ AÇISINDAN VARLIK

Ontoloji (varlık felsefesi) varlıkla ilgili birçok problemi ele almasına karşın felsefe tarihinde en çok ele alınan problemleri: • Varlığın olup olmadığı • Varlığın ne olduğu problemlidir.

1) Varlığın var olup olmadığı problemi

a) Varlık yoktur diyen görüşler —Nihilizm: Nihilizm Latince —hiç anlamına gelen nihil sözcüğünden türetilmiştir. Geniş anlamda hiçbir değer, kural, otorite tanımayan görüşleri dile getirir. Siyasal bir görüş olarak nihilizm, toplum düzeni hakkında insanlara benimsetilmiş tüm fikirlere karşı çıkar. İnsanın özgürlüğünü kısıtladığı içi her türlü kural (din, ahlak, hukuk v.b.), değer ve otoriteye (devlet v.b.) karşıdır. Toplumun her birey üzerinde hiçbir baskı kurmaması gerektiğini savunur. Felsefe açısından nihilizm ise; maddesel gerçekliğin varlığını yadsıyan varlık var mıdır? Yok mudur? Sorusuna —Yoktur cevabı veren görüştür. —**Georgias:** İlkçağ sofist filozoflarından Georgias'da varlığın gerçek

olmadığını savunan filozoflarındandır. **Ünlü sözü —Hiçbir şey yoktur (Varlık yoktur), olsa bile bilemeyiz, bilsek bile bildiremeyiz bunu açıkça belirtir.**

—**Taoculuk:** —Varlık yoktur diyen görüşlerden biriside Taoculuktur. Daha sonra din haline gelen öğretiye göre tüm varlıkların kendisinden çıktığı tek bir gerçek vardır, o da Tao'dur. Tao evrenin düzeni, doğanın yasalarıdır. Dış dünya aldatıcıdır. Tek gerçek değişmeyen Tao'dur. Dış dünyadaki varlıklar değiştiği için varlıktan yoksundur. Dolayısıyla da varlık yoktur. Taoculuğa göre birey doğaya(Tao'ya) uygun yaşarsa en büyük mutluluğa ulaşır.

b) Varlık vardır diyen görüşler (Realizm)

* Felsefede realizm çeşitli anlamlarda kullanılmasına karşın ontoloji de varlığın olup olmadığı sorusuna —Varlık vardır diyen görüşleri temsil eder. Ayrıca felsefede ortaçağın en çok tartışılan bir problem olan —Tümel kavramların gerçek varlıklar olup olmadığı sorusunda da kavram realizmi karşımıza çıkar. Buna göre burada;

Kavram Realizmi: İnsan, ağaç, çiçek gibi tümel kavramların kendi başına birer gerçeklik olduğunu bu kavramlara ilişkin nesnelerin daha sonra oluştuğunu ileri süren görüşü temsil eder.

Nominalizm (Adcılık): Bu görüşe göre bu tümel kavramlar nesnelere takılan isimlerdir. İnsan zihninin uydurmasıdır, nesnelerden sonra var olmuşlardır.

Konseptüalizm (Kavramcılık): Realizm ile nominalizmi uzlaştırmaya çalışır. Bu görüşe göre nesneler kendi başına vardır. Kavramlar ise bu nesnelerin içinde bulunmaktadır. Nesnelerden önce ne de sonra vardır. Ancak nesnelerle birlikte onların içinde bulunurlar. Ayrıca felsefe tarihinde iki ayrı dünyadan (1-Nesneler, 2-İdealar) söz eden Platon, idealar dünyası varlıklarının gerçek olduğunu söylediği için bu görüşe de realizm denir.

2) Varlığın ne olduğu problemi

Varlığın var olduğunun kabul edilmesi cevaplardan çok sorulara önem veren felsefede kaçınılmaz bir soruyu ortaya çıkarır. **Varlık varsa bu ne tür bir varlıktır?** Felsefe tarihinde bu soruya değişik cevaplar verilmiştir. **Bunların başlıcaları şunlardır:** • Varlığı oluş olarak kabul etme • Varlığı idea (zihinsel, fikir) kabul etme • Varlığı madde kabul etme • Varlığı hem idea hem madde kabul etme • Varlığı fenomen – öz olarak kabul etme

a) Varlığı Oluş Olarak Kabul Edenler

Bu görüşü savunan filozoflar evrende değişmeyen aynı kalan hiçbir varlığın olmadığını tüm varlıkların değiştiğini sürekli oluş(akış) halinde olduklarını savunurlar. Bu filozoflara göre varlık oluşturur. Sürekli değişme ve akıştır.

—**Heraklitos'a** göre evrendeki tüm varlıklar değişme, akış, oluş halindedir. Ona göre evrenin **ana maddesi ateştir**. Tüm varlıklar ateşten meydana gelip ateşe geri dönüşmektedir. Bu değişme (oluş) sürekli yinelenmektedir. Örneğin ateş hava sonra toprak olmakta, daha sonra toprak hava olup ateşe geri dönüşmektedir. Bu oluş sürekli sürmektedir. Bu nedenle de oluş varlığın ta kendisidir. Evrendeki bu oluş(sürekli akış, değişme) diyalektik süreç izlemektedir. Yani tüm varlıklar diyalektik bir mantıkla ateşten var olup ateşe dönüşmektedir. Diyalektik karşıt güçlerin uzlaşmasıyla (tez-antitez= sentez) ilerleyen düşünme ve oluş yöntemidir. Örneğin; siyah-beyaz=gri, gündüz-gece=gün. Diyalektik mantığa göre evrende ortaya çıkan her varlık, her kuvvet kendi zıttını meydana getirir. Bu kendi zıttıyla çatışmaya girer. Bu çatışmadan her ikisini de içine alan fakat her ikisini de aşan bir sentez meydana gelir. Zamanla bu sentez varlık, tez halini alır ve kendi zıttını(antitezini) yaratır. Onunla çatışmaya girer ve bundan yine yeni bir sentez meydana gelir. Bu süreç hiç bitmez. Diyalektiği ilk defa ortaya koyan kişi Heraklitos'tur. Daha sonra Hegel ve K.Marx da kullanmıştır. Fakat onlar Heraklitos'tan farklı biçimde kullanmışlardır. Heraklitos'a göre evrende her şey değişir. Değişmeyen tek şey değişimdir. **Ünlü sözü ;"Bir ırmakta iki kere yıkanılmaz."** Değişmenin kaçınılmazlığını dile getirir. Ona göre evrende bu değişmeyi(oluşu) yöneten bir güç vardır. Bu güce **logos(evrensel akıl)** der.

—**Whitehead** da varlığı oluş olarak gören bir filozoftur. Ona göre varlığı anlamak için doğayı anlamak gerekir. Doğada değişmeyen birbiriyle ilişkili olmayan, var olmak için başkasına muhtaç olmayan varlık yoktur. Filozofun canlı bir oluş olarak gördüğü doğada birbirini tamamlayan iki zıt gücün (Tanrının iki yönünün) var olduğunu belirtir. Bu güçlerden birisi doğaya yaratıcılık, ikincisi süreklilik imkânı verir.

b) Varlığı idea (düşünce, fikir) olarak kabul edenler

Filozoflar evreni, doğayı açıklamaya yönelirken varlığın —madde ve —düşünce(idea) niteliğinde olduğunu belirledikten sonra —Madde ve düşünceden hangisi önemlidir? —hangisi diğerinden önce gelir? sorularına yanıt aramışlardır. Bu soruya —Düşünce (idea) daha önemlidir, Madde düşünceden meydana gelmiştir. Şeklinde yanıtlayanların görüşüne —**İDEALİZM** denir. Maddeyi daha önemli gören görüşe —**MATERİYALİZM** denir. Varlığı idea(düşünce) olarak kabul edenler, varlığın oluşumunda ideanın daha önemli olduğunu ileri sürenler idealizmi savunan filozoflardır. Bunların başlıcaları Platon, Aristoteles, Fârâbi ve Hegel'dir.

PLATON: Platon'un anlayışı —idealar kuramına dayanır. Ona göre iki ayrı evren vardır. Bu evrenlerden birisi olan nesneler âlemindeki varlıklar görüntüden ibaret, kopya varlıklardır. Bu varlıkların gerçeklikleri idealar dünyasındaki varlıklardır. Dolayısıyla idealar gerçek varlıklardır ve maddesel değil düşünseldir. Ancak düşünce ile kavranabilirler. Örneğin; Nesneler dünyasındaki tüm çiçeklerin gerçeği idealar dünyasındaki çiçek ideasıdır. Nesneler dünyasındaki tüm güzellikler güzel ideasından pay almışlardır. Bu ideaların en üstünü iyi ideasıdır. Platon'a göre gerçek varlıklar idealar ve idealar düşünsel varlıklardır.

ARİSTOTELES: Aristoteles de varlığın ilk ve en önemli ögesini idea(düşünce, fikir) olarak görür. O Platon'daki iki ayrı evrenin olduğunu kabul etmez. Tek gerçek dünya vardır. Dış dünyadaki varlıklar gerçektir. Fakat bu varlıklar sürekli değişir. Evrende ezeli, ebedi olan değişmeyen(mutlak olan) bu tek tek varlıkların içinde düşünsel özlere form der. Form ona göre ulaşılmak istenen amaç her varlığın hareket ve oluş gayesidir. Form maddeye oranla daha önemlidir. Örneğin koklamak burunun formudur.

Örnekleri çeşitlendirecek olursak; Meşe tohumu, meşe ağacının maddesi; meşe ağacı tohumun formudur.Kum camın maddesi; cam kumun formudur.Un ekmeğin maddesi; ekmeğin formudur.

Form maddeden önce gelir, değişmez, ezeli, ebedidir. Platon'un idealarına benzer. Ona göre evrendeki tüm nesnelerin bir maddesi bir de formu vardır. Bir maddenin içinde birden çok form olabilir. Fakat her madde her formu kabul etmez. Örneğin su maddesi yanma formunu kabul etmez fakat pamuk kabul eder yani yanar. Fakat su akıcıdır. Pamukta akıcılık formunu kabul etmez. Aristo'ya göre tüm varlıklar belirli bir amaca göre yaratılmışlardır. Evrende gelişen tüm olaylar belirli bir amaca yöneliktir. Bu görüşe erek bilimseki (teleolojist) görüş denir. Bu amaçta bu oluşumu başlatan tanrıdır. Buna göre tüm varlıklar bir üst sınıfa çıkmaya çalışır. Örneğin yumurta(madde) civciv(canlı) olmak ister. Çünkü canlılar cansızlara göre bir üst sınıftadır. **Aristo'ya göre tüm varlıkların maddesel, formel, yapıcı ve ereksel olmak üzere 4 nedeni vardır.** Heykel örneğinde olduğu gibi: • Heykelin yapıldığı madde; tunç, mermer v.b. (maddesel neden) • Heykelcinin zihninde bulunan fikir, idea, heykelin biçimi (formel neden) • Yapıcı (fail) neden olarak heykeltraş, elleri ve kolları • Bunların tümünü harekete geçiren heykelin yapıış nedeni(erek, gaye) olması gerekir. Bunlar içerisinde belirleyici olan formel nedendir.

FARABİ: Fârâbî varlık konusundaki görüşlerini —vacibül vücud kavramı ile açıklar. Buna göre her şey Tanrı'nın tüm varlıkların kendisinden çıktığı —zorunlu varlıktır. Onda özde tözde birdir. Ona göre Tanrı'nın kendi kendisi hakkındaki düşüncesinin bir sonucu olarak ondan çıkmış, taşmıştır. Tanrı'dan sırasıyla 10 akıl çıkmış ve faal(etkin) akıl dediğimiz 10.akıldan içinde yaşadığımız evren ve canlılar dünyası çıkmıştır. Dolayısıyla tüm varlıklar maddesel olmayan düşünsel(idea) olan faal akıldan çıktığı için gerçek varlık da düşünseldir. (idea biçiminde bir varlıktır.) Bu nedenle varlığın ilk ve en önemli ögesi ideadır.

HEGEL: Varlığın ilk ve en önemlisi olarak düşünceyi(idea) gören bir diğer filozof Hegel'dir. Hegel'e göre tüm varlıklar —Geist ya da —Mutlak Ruh adını verdiği maddesel olmayan bir zorunlu varlıktan diyalektik süreçle oluşmuşlardır. Diyalektik zıt güçlerin birleşerek sentez oluşturması sentezinde zamanla zıttını yaratarak zıttıyla birleşmesi sonucu yeni bir sentez oluşturmasıdır. Bu süreç sürekli devam eder.

Hegel'e göre Geist(tez) bilinmek, tanınmak ister. Bunun için kendini açmak gerçekleştirmek ister. Bunun üzerine canlı ve cansız varlıkları (antitez) yaratır. Bu safha geistin kendine yabancılaşma safhasıdır. Çünkü geistin özü düşünsel akli bir şeydir. Oysa ortaya çıkan canlı ve cansız varlıklar maddidir. Bu aşamada geist kendi özüne yabancılaşmıştır. Bunun üzerine geist (tuh, mutlak ruh) kendisine özüne dönmek doğada(canlı, cansız varlıklar) kendini gerçekleştirmek ister. Tarih, hukuk, sanat, bilim, devlet v.b. düşünsel alanlar(sentez) yani kültür geistin kendini doğada gerçekleştirdiği alandır. Geistin kendini diyalektik bir süreçle açmak istemesinin nedeni kendini gerçekleştirmek istemesidir. Geist + Doğa = Kültür (Tarih, hukuk, sanat v.b.) tez antitez sentez Hegel'e göre tüm varlıklar, geist(tin)in kendini gerçekleştirmek istemesinden diyalektik olarak ortaya çıkmaktadır. Geist ise maddesel olmayan düşünsel bir zorunlu varlık olması nedeniyle varlığın ilk ve en önemli ögesi ideadır.

c) Varlığı Madde Olarak Kabul Edenler (Materyalistler)

Varlığın maddi cinsten olduğunu ileri sürenlere felsefede maddeciler (materyalistler) denir. Materyalistlere göre var olan her şey bize başka türlü görünse de gerçekte maddedir veya maddi bir şeydir. Madde mekânda bir yer işgal eden, elle tutulabilir, somut, fiziksel, niceliksel olarak ölçülebilir, deneysel olarak çözümlenebilir bir şeydir. Materyalizmi savunan başlıca filozoflar **Demokritos, T.Hobbes, La Mettrie ve K.Marx'tır.** Materyalizme göre madde düşünceden önce geldiği için materyalistler tanrıtanımazlar.

DEMOKRİTOS: — Materyalizmin önde gelen temsilcilerinden olan Demokritos —atomculuğun (atomizmin) kurucusu sayılır. Ona göre evrendeki tüm varlıklar atomdan meydana gelmişlerdir. Atomlar ezeli ve ebedidir, ne olmuşlardır ne de yok olacaklardır, yani baştan beri vardır. Maddi özellik taşıyan bu atomlar yer kaplarlar, gözle görünmezler ve bölünmezler. Sayısız biçimdedirler(yuvarlak, çengelli, ip gibi v.b.) ağırlıkları vardır ve sürekli hareket halindedirler. Demokritos'a göre örneğin kaba ve ağır hareket eden atomlar toprağı, hareketleri hızlı olan ince atomlar da hava ve suyu oluştururlar. Evrendeki tüm varlıklar hatta ruh gibi maddi olmadığını sandığımız varlıklar bile bu atomlardan oluşmuştur. — Demokritos'a göre evrende atomların çeşitli oranlarda birleşmesiyle oluşmuş bu düzen bir yaratıcı tarafından değil, kendiliğinden oluşmuştur. Bu oluşumda ne bir yaratıcı güç, ne de bir rastlantı rol oynamaz. Evren mekanik hareket yasalarına göre kurulmuş ve bu yasalara göre işlemektedir.

T.HOBBS: Hobbes'e göre töz (cevher) olarak yalnız madde vardır. Evrendeki tüm varlıklar maddenin biçim almış şekli olan cisimlerden oluşur. Evrenin her parçası cisimdir, cisim olmayan şey evrenin bir parçası değildir. Hobbes'e göre dünya mekanik hareket yasaları tarafından yönetilen cisimler bütünüdür. İnsan ve hayvan da bu bütünün bir parçasıdır. Ona göre maddeden ayrı bir ruh da yoktur. Ruh da bir cisimdir, ince bir cisimdir. Duyum, düşünme, hatırlama gibi olaylar da cisimlerin bir biri üzerine etkilerinden oluşan maddi-cisimsel olaylardır. Bu bakımdan melek, tanrı gibi maddi olmayan şeyler yoktur, bunlar hayal ürünüdür.

LA METTRIE: Bir hekim olan La Mettrie Hobbes gibi evrende tek tözün madde olduğu maddenin düşünceden önce geldiği kanısındadır. La Mettrie'nin materyalizmi Descartes'in mekanist doğa felsefesi ve Locke'un duyumculuğuna dayanır. Yani evreni kendi başına var olan mekanik hareket yasalarına göre işleyen bir makine gibi görür. (Demokritos ve Hobbes'ta olduğu gibi.) Ona göre evrendeki tüm varlıklar özde maddeden var oldukları için insan, hayvan ve bitki arasında nitelik farkı yoktur, özde birdirler. Sadece derece farkı vardır. Ayrıca yurttaşı Fransız Descartes'in hayvanları birer otomatı saymasını doğru bulur. Ancak bununla yetinmeyerek daha ileriye gider. İnsanların da birer makine olduğunu ileri sürer. Aradaki fark insanın daha karmaşık bir makine oluşturur. Descartes' la ayrıldıkları nokta ise Descartes' tan farklı olarak hayvanlarda da düşünme yeteneğı olduğu kanısındadır. Filozofa göre tüm varlıkların özünde madde olduğu gibi ruh, düşünme gibi maddesel olmadığını düşündüğümüz olayların bile maddesel bir temeli vardır. Örneğin: Düşünme beynin bir işlevi, ruh ta bedenin bir türevidir. Ruhi olaylar biyolojik-organik olaylara indirgenebilirler. Görüşlerinin mantıksal bir sonucu olarak da insan La Mettrie' ye göre doğaüstü bir yaradanın yarattığı ayrıcalıklı bir varlık değildir. Diğer hayvan ve bitki türleri gibi insan da bir anda oluşmamıştır. İnsan bugünkü biçimini en ilkel organizmalardan derece derece, gittikçe daha yüksek organizmaları çıkaran doğal evrime borçludur. 20. yy da doğa

ve toplum bilimlerindeki gelişmeler La Mettrie, Hobbes v.b. mekanik materyalizmi savunan filozofların görüşleriyle çelişir duruma düştü. Bunun üzerine Karl Marx, git gide gözden düşen materyalizme yeni bir ivme kazandırmak için mekanik materyalizmden farklı bir materyalizm türü olan —diyalektik materyalizmi ortaya koydu.

KARL MARX: Maddenin değişmez töz olduğunu ileri süren Marx, Feurbach'ın materyalizmi ve Hegel'in diyalektik anlayışından etkilenmiş, bu ikisini birleştirerek —Diyalektik Materyalizm adı verilen yeni bir kuram oluşturmuştur. Marx'a göre evrenin yapısı maddeseldir. Yani evrendeki varlıklar Tanrı, Geist v.b. türden idea (düşünsel) bir temele dayanmazlar. Ona göre madde baştan beri vardır, öncesiz ve sonsasıdır. Maddi nitelikli olan evren olmuş bitmiş bir şey değil diyalektik (tez-antitez=sentez) biçiminde ilerleyen bir süreçtir. Bu süreçte madde; atomdan moleküle, molekülden canlı hücreye, bitkiye, insana doğru bir gelişme gösterir. Yani maddeden diyalektik bir süreçle evrendeki tüm varlıklar türer. Diyalektiğe göre zıt varlıklar (tez) karşısını (antitez) yaratarak bunlarla çatışmaya girer ve bu çatışmadan yeni varlıklar (sentez) oluşur. Maddenin bu diyalektik açılımı olmuş bitmiş değil şu anda sürmektedir ve sonrada sürecektir. (DİYALEKTİK MATERİYALİZM) Marx tarihteki toplumsal, ekonomik, siyasal olayları da bu maddeci diyalektik bir anlayışla açıklamıştır. Bu nedenle bu görüşüne —Tarihsel Materyalizm denmektedir. Tarihsel materyalizm tarihte maddi nitelikli olaylara öncelik ve ağırlık tanıyan yorumdur. Marx'a göre tarihi toplum, toplumu ekonomi, ekonomiyi ise üretim biçimi belirler. Ona göre tarihte, toplumda diyalektik bir şekilde değişir, diyalektik bir oluşur. Ona göre üretim araçları, üretim biçimi (altyapı) bir toplumda hukuk, felsefe, ahlak, siyaset v.b. (üstü yapı)nın belirleyicisidir. Altyapıda meydana gelen değişimler üstü yapıyı da değiştirir. Tarihin diyalektik bir gelişme izlediğini savunan Marx'a göre toplumlar ilkel, köleci, feodal, kapitalist ve sosyalist toplum aşamalarından geçer. Kapitalist toplumda değişme ve gelişmeyi sağlayan temel çelişme işçi (proletarya)- işveren (burjuva) sınıflaşmasıdır. Aynı zamanda karşıtlığı içeren bu durum, tez ve antitezi, yani çatışma güçlerini temsil eder. Marx bu karşıtlıktan sınıfsız toplum (sosyalizm) biçiminde yeni bir senteze ulaşılacağını savunur. (TARİHSEL MATERİYALİZM).

d) Varlığı Hem Madde Hem de İdea Kabul Etme:

Varlığın oluşumunda bazı filozoflar hem madde hem de düşüncenin (idea) rol oynadığı görüşündedir. Bu tür varlığın birbirine indirgenemeyen iki tözden (ana maddeden) oluştuğunu kabul eden filozoflara düalist (ikici) denir. Görüşleri düalizm olarak adlandırılır. Descartes ve Spinoza düalisttir.

DESCARTES: Descartes varlıkta hem maddi-fiziki, hem de zihinsel-tinsel şeylerin olduğunu kabul eder. Ona göre iki töz vardır. **Bunlar madde ve ruhtur.** Maddenin ana niteliği yer kaplamak, ruhun ise düşündürmektir. Madde yer kaplar fakat düşünemez. Ruh düşünür fakat yer kaplamaz. Bu iki töz birbirine indirgenemez. Düalistler birbirinden ayrı madde ve idea (düşünce) gibi iki tözü kabul etmişler fakat bu iki tözün birbiriyle nasıl ilişki kurduğunu tam açıklayamamışlardır. Çünkü: Parmağımıza (maddeye) batırılan iğnenin etkisini ruhumuz (idea) da duyar. Öte yandan Ruhta meydana gelen olay örneğin korku; bedeninin bir organını etkiler. Yüzün sararmasına yol açar, kalbin hızlı atmasına neden olur. Örneklerde de görüldüğü gibi ruh ile beden arasında bir ilişki söz konusudur. Fakat bunu düalistler iyi açıklayamamışlardır.

Descartes'ın —düşünüyorum o halde varım diyerek varlığı düşünceden açıklamaya çalışması idealist akımların gelişmesine yol açarken; insanları otomat (makine hayvan) sayması La Mettrie'nin —Makine İnsanın da gördüğümüz gibi materyalist akımların gelişmesine yol açmıştır.

e) Varlığı —Fenomenl Olarak Kabul Etme:

E.HUSSERL: Fenomenolojinin kurucusu E.Husserl'e göre gerçek varlık fenomenlerdir. Fenomen diğer anlamından farklı olarak nesnelerin düşünce ile kavranan içerikleridir. Fenomenoloji hem bu görüşün adı hem de fenomene ulaşmak için izlenen yoldur. Filozofa göre özü doğrudan görebilmek için özünü görmek istediğimiz varlıkla ilgili önceki bilgilerimizi bir kenara koymalıyız. Bu kenara koyma işine paranteze alma der. Bu işlemleri yaptıktan sonra geride kalan varlığın özüdür. Doğrudan kavranabilir. Örnek: Kitap dediğimizde kitapla ilgili şu anda algıladığımız izlenimleri ve ön yargıları bir tarafa bırakırsak, geriye gerçek fenomen olan öz yani kitap kavramı kalır.

ÇAĞDAŞ VARLIK KURAMLARI

a)YENİ ONTOLOJİ

20.YY ın başlarında Almanya da ortaya çıkan bir akımdır. Yeni Ontoloji varlığın çokluk içinde birlik olduğu fikrinden yola çıkar. Varlık katmanları ve varoluş biçimlerinin varlığını kabul eder. Bunların tümü varlığa ait şeylerdir ve onun görünümünü oluştururlar. Yeni ontolojinin amacı ilk olarak bu görünümünü saptamak ve ikinci olarak da olgu ve gerçeklerin görünür olmayan çelişkilerini sorgulamaktır.

Nicolai HARTMANN: Hartmann varlık alanını real ve ideal varlık olarak ikiye ayırır. Hartmann'ın bakış açısında real varlık da kendi içinde üç ayrı varlık tabakası vardır:

- 1-Cansız maddelerden oluşan inorganik tabaka
- 2-Tüm canlı varlıkları içeren organik tabaka
- 3-Bilinçli varlıkları içeren tarihsel tabaka

b)PRAGMATİZM

Pragmatizm varlığın gerçekliğini uygulamadaki sonuçlarıyla değerlendiren bir yaklaşımdır. Pragmatizme göre gerçek varlık, insanın yaşama tutunma mücadelesinde iş gören varlıktır. Temsilcileri J.DEWEY ve W. JAMES tir.

c)EXISTANSİYALİZM(VAROLUŞÇULUK)

Felsefi yaklaşımların bir çoğu insan varoluşunu anlamaya çalışırken insan olmanın evrensel bir ilkesi olduğunu ve bu ilkenin tüm insanlarda aynı niteliği gösterdiği varsayımından yola çıkmışlardır. İşte varoluşçu felsefenin insan varoluşunu anlamaya çalışan bu felsefelerden ayrıldığı nokta insanın değişmez bir doğası olduğu varsayımının varoluşçu felsefe tarafından kabul edilmiyor oluşudur. Varoluşçu felsefeye göre insan ilk önce var olur, ondan sonra kendisini tanımlar yani özünü oluşturur. Temsilcileri S.KIERKEGAARD, J:P: SARTRE, M.HEIDEGER

